

בלואים] —

לה-ב **ושמנום** [הערכנו את כל אלון] **בחמשה מנה**.
ולכשתבא האשה **לידכם** בבבל, **הנבוה את**
השאר שנותר עדיין מחוב כתובתה!

הרי מצינו להדיא, שאף גרושה נודרת כדי לגבות את כתובתה. וקשיא לשמואל דאמר: אבל גרושה משיביעין אותה!?

אמר רב אשי: לא קשיא, כי לעולם, אין הגרושה נודרת. והתם לאו גרושה היתה, אלא אלמנה, ו**החוא** גט האמור שם, **גט יבמין חיה**!

כלומר: נפלה האשה ליבום לפני אחי בעלה, וקם אחד מהאחין ונתן לה גט, ופסלה ליבום מכל האחין, [ואף שמן התורה אין זיקת יבום נפקעת בגט אלא בחליצה בלבד, מועיל מדרבנן גט זה, לאוסרה ביבום על כל אחי המת], והיות ונאסרה על כולם, באה היא לגבות כתובתה מנכסי בעלה הראשון.⁽¹⁾

שנינו במשנה: **התקין רבן גמליאל הזקן**: **שתהא נודרת** ליתומים כל מה שירצו, וגובה כתובתה:

אמר רב הונא: לא שנו שגובה את כתובתה על ידי נדר, **אלא בשעדיין לא ניסת** בשנית.

אבל אם כבר **ניסת** לאחר, ובאה לגבות את כתובתה, **אין מדירין אותה**, כי היות ונישאת, אינה חוששת לידור, אף אם כבר נפרעה את כתובתה, לפי שסומכת על כך שבעלה יפר לה את נדרה.⁽²⁾

והיות ואין הנדר מועיל לה, אין היא גובה כתובתה כלל, שהרי אין משיביעין את האלמנה; ורב הונא סובר כרב, שאין משיביעין אותה אפילו חוץ לבית דין, ואין לה במה לגבות את כתובתה.

והוינן בה: והרי אם **ניסת**, **מאי טעמא לא** סמכינן על נדרה — היינו משום **דמיפר לה הבעל** את הנדר. ואם כן, **כי לא ניסת נמי לא** תחשוש לידור, משום דתסמוך על כך, **דלכי מנסבא** [לכשתינשא], **מיפר לה הבעל**!

ומשינינן: כיון שבשעת הנדר עדיין לא נישאה לו, לא יוכל בעלה להפר לה לאחר שישאנה, דהא קיימא לן: **אין הבעל מפר** בנדרים קודמין [שקדמו לנישואין]!

ואכתי מקשינן: ואף אם לא ניסת, **ניחוש**

כי בזה הרי אין שייך הפרה?! ותירצו, שאינה חוששת אלא בנדר שעל ידה היא עומדת באיסור כל ימיה.

ב. הקשה רבינו עקיבא איגר: נדיר תחילה את הבעל שלא יפר לה, ושוב נדירנה ונגבנה את כתובתה?! ותירץ, שיכולים היתומים לומר, שאין הם חייבים להאמין לבעל שלא יעבור על נדרו, ורק לה שהיא בעלת דברים שלהם, צריכים הם להאמין.

1. כן פירש רש"י; והתוספות הקשו על פירוש זה, כי היות ואין האשה נפרעת את כתובתה עד שתחלוץ, אם כן מה ענין להזכיר כאן את הגט, לא היה לנו להזכיר אלא את החליצה; ולכן פירשו: שגט זה היה של היבם שנשאה, וכתובתה היא על נכסי בעלה הראשון, ומורה היא היתר משום שהיא טורחת לפני אחיו.

2. א. הקשו התוספות: ידירה שלא תאכל ככר זה אם נהנית משל בעלה, ותאכל לאלתר בפנינו,

ואילו **רב נחמן** נחלק על רב הונא ואמר: אלמנה נודרת וגובה את כתובתה, **אפילו** אם **כבר ניסת**.

ותמהינן: והלא אם **ניסת**, ודאי שתסמוך על כך **דמיפר לה בעל**, ומה יועיל נדרה?

ומשנינן: **דמדרינן לה ברבים!** וסובר רב נחמן: נדר הנדר ברבים, אין לו הפרה; אבל רב הונא סובר: נדר שהודר ברבים יש לו הפרה, ולכן חולק הוא וסובר שכשניסת אינה נודרת.⁽⁴⁾

דלמא אזלה לגבי חכם, ושרי לה את נדרה [שמא תלך לחכם שיתיר לה את נדרה], כלומר: שמא תסמוך היא על כך שתלך למחר אצל חכם ויתיר לה, ואינה חוששת לנדרור!⁽³⁾

ומשנינן: **קסבר רב הונא:**

הבא לישאל אצל חכם על נדרו, **צריך לפרט** בפניו **את הנדר**, ולומר האיך נדר את הנדר הזה! ואם תפרט לחכם, שנדרה כן ליתומים, ודאי לא יתיר לה את נדרה. שהרי לא ירצה לאפשר לה לגבות את כתובתה בשקר.

על דבריהם, מה יועיל שתדור על כר ותאכלנו בפנינו, והרי כיון שבדעתה לישאל לחכם על נדרה, תאכלנו ותלך אצל חכם שיעקור את הנדר למפרע, ונמצא שלא עברה על איסור?! והרמב"ן באמצע ד"ה תנאי היא אכן כתב כן. ותירצו על פי מה שכתב בשו"ת המיוחסות שהובא באות א, שאין כאן חרטה מעיקרא; ולפי זה כתבו האחרונים הנזכרים שהנדר אינו נעקר מעיקרו, ונעשית התרת חכם זו כהפרת בעל שאינה עוקרת את הנדר למפרע; ואם כן ניחא דברי התוספות, שהרי יהא אסור לה לאכול, כי החכם לא יעקור את הנדר למפרע.

ד. ויש מי שהעיר ליישב שיטת התוספות על פי מה שכתבו האחרונים, שהתרת חכם אינה בגדר גילוי מילתא למפרע, ועד שלא התיר החכם היה איסור, וכמבואר ברא"ש בנדרים [פרק ו סוף סימן ג] בשם הירושלמי: "אמר, אין עוקרו אלא מכאן ולהבא", ופירש הרא"ש: "כלומר, עיקר העיקור מכאן ולהבא, שהרי היה אסור עד עתה, ואף על פי שעוקרו מעיקרו, מכל מקום היה אסור עד היום"; וראה עוד מזה בהערה 7 בהמשך הענין.

4. א. כן הוא מסתבר, וכן נראה מדברי הגמרא

3. א. בחידושי חת"ם סופר [ד"ה וליחוש] וב"תורת גיטין" הביאו כאן מדברי הרשב"א בשו"ת המיוחסות סימן רנה, שהקשה: הרי אינה מתחרטת מעיקרא על הנדר?! ולמד מכאן, שבנדר כזה שאין הנדר מחמת גוף הדבר שאוסר על עצמו, אלא ששנתלה בדבר אחר אם גבתה כתובתה, בזה מתירין אפילו על ידי חרטה שאינה חרטה מעיקרא, [וראה "אילת השחר"].

ב. תמהו התוספות: מה ענין קושיא זו לרב הונא, והלוא תיקשי כן על משנתנו?! ותירצו, דאם לא דברי רב הונא, יש לומר שמדירים אותה על איזה דבר, ואומרים לה שתאכל מיד בפנינו; ורק לרב הונא שמוכח מדבריו שנדר כעין זה אינו מועיל, כיון שאינה באיסור כל ימיה, וכמו שנתבאר בהערה 2, לדידיה תיקשי: מה מועיל שמדירים אותה.

ולפי תוספות נמצא, שמתחילה מקשה הגמרא על רב הונא **לדידך** שאין מדירין אותה על כר, אם כן תיקשי משנתנו, ומשמע שסברת הגמרא היא שאפשר להדירה על כר, ואילו מיד לאחר מזה מקשה הגמרא על רב נחמן "ניסת ודאי מיפר לה בעל", אף שקושיא זו בנויה על הנחת יסוד, שאין מדירין אותה על כר.

ג. הקשו החת"ם סופר [שם] וה"תורת גיטין"

מיתיבי לרב הונא מהא דתניא: אלמנה **שניסת**, גובה את כתובתה מהיתומים, אם נדרה!

מאי לאו, דנדרה השתא בשעת הגביה, לאחר שניסת? הרי מוכח, כי אף לאחר שניסת נודרת, וקשיא לרב הונא?!

ודחינן: **לא** כן הוא פירוש הברייתא שאמרה "אלא אם כן נדרה", אלא כוונת הברייתא היא דנדרה מעיקרא קודם שניסת, ובאה עתה לאחר הנישואין לגבות על סמך הנדר ההוא. ובזה אין לחוש שיפר הבעל, שהרי אינו מפר נדרים הקודמים לנשואיו.⁽⁵⁾

ואכתי מקשינן: **והתניא**: אם ניסת, נודרת עכשיו וגובה את כתובתה! הרי מוכח שנודרת אף לאחר נישואיה, ואכתי קשיא לרב הונא?!

ומשינינן: אלא מחלוקת **תנאי היא**! באם נדר שהודר ברבים יש לו הפרה, או לא.

דאיכא למאן דאמר: נדר שהודר ברבים, יש לו הפרה, וכוותיה סבר רב הונא. הלכך, אם

ניסת, לא תדור ותגבה כתובתה, שהרי יכול הבעל להפר לה.

ואיכא למאן דאמר: נדר שהודר ברבים, אין לו הפרה, וכן סבר רב נחמן והתנא דהברייתא לעיל, הלכך, אף לאחר שניסת תידור ברבים כדי לגבות כתובתה, שהרי לא יוכל הבעל להפירו.

איבעיא להו:

הבא לפני חכם לישאל על נדרו, האם צריך לפרט לפניו את הנדר, ולומר לו באיזה אופן ולמה נדר? כגון באלמנה, האם צריכה היא לפרט שנדרה כן ליתומים.

או דלמא, אינו צריך לפרט את הנדר! ואף שאינו מפרט באיזה אופן נדר, מתיר לו החכם.

ופליגי בה אמוראי:

רב נחמן אמר: אינו צריך לפרט את הנדר, כלומר: אינו צריך לפרט למה נדר!⁽⁶⁾

רש"י ולא הביא את המקור מפסוק זה! וראה מה שיישב המהר"ם שיף בדרך פלפול, ומה שיישב עוד ה"חתם סופר".

6. כן נראה מדברי רש"י בד"ה וחכם, שכתב למאן דאמר "אינו צריך" לפרט את הנדר: "הילכך לא יפרט על מה נדר, אלא יאמר כך נדרתי, ואסרתי עלי מין פלוני", הרי מבואר, שצריך לפרט את פרטי נדרו, רק שאין צריך לומר על רקע מה נדר; וראה עוד מזה בהערה 8 בהמשך הסוגיא.

לקמן "תנאי היא"; ואולם לפי זה נמצא שעיקר מחלוקתם הוא בדין זה, ואם כן למה העמידו דבריהם על משנתנו, ולא על עיקר הדין.

ב. כתב רש"י, שברבים היינו בפני עשרה, ואולם להלן מו א איתא: "וכמה רבים, רב נחמן אמר שלשה, רבי יצחק אמר עשרה", הרי שרב נחמן גופיה סובר ש"רבים" היינו עשרה.

5. כן כתב רש"י, והביא מקור לדין זה שאין הבעל מיפר בקודמין ממאמר הכתוב: "ואם בית אישה נדרה". ודקדק המהר"ם ש"ף: דלעיל על דברי הגמרא ש"אין הבעל מיפר בקודמין", סתם

ורב פפא אמר: צריך לפרט את הנדר! (7)

ומבארת הגמרא את טעם סברת כל אחד ואחד:

רב נחמן אמר: "אינו צריך", משום דאי אמרת דצריך לפרט, זימנין דגייז [מחסיר] ליה הנודר לדיבוריה, ואינו מפרט את כל הפרטים, והרי החכם, מאי דשמע מיפר, ותו לא! שאינו מפר אלא רק על דעת הפרטים ששמע, וכיון שהחסיר פרט מסוים, אין הנדר ניתר, שהרי על דעת כן לא התיר לו. ונמצא עובר על איסור נדר, הלכך עדיף שלא יפרט כלל, ואז מתיר לו החכם בכל אופן שהוא. (8)

רב פפא אמר: "צריך לפרט את הנדר",

טעמו, משום דחיישינן שמא נדר על מילתא דאיסורא [על דבר איסור]! כגון בשביל גיבוי כתובה, או שאמר: "יאסרו עלי כל פירות שבעולם, אם גביתי כתובתי, או אם אעבור עבירה פלונית", ובא להתיר את נדרו, ואם לא יפרט, יתיר לו החכם את נדרו.

ומקשינן לרב נחמן מהא דתנן:

כהן הנושא נשים הפסולות לכהונה בעבירה, כגון גרושה זונה וחללה, הרי זה פסול מדרבנן לעבודת המקדש, עד שידור הנאה מאותה אשה, ועל ידי כן יוכרח לגרשה!

ותני עלה בברייתא: אין צריך להמתין עד שמגרשה, אלא נדרר הנאה ממנה, ועובר

השוכח מדברי הרמב"ם שאסור לעבור על שבועתו עד שלא יתירנה; ואותה קושיא מיוסף וצדקיהו, כבר הקשה כן הריטב"א "ב"שיטה מקובצת" על נדרים, הביאו ה"שער המלך" בתחילת הטור השני, ותיירץ: "דאפשר שאמר להם נשבעתי שבועה כך וכך לאיש אחד על ענין פלוני, ולא אמר להם למי נשבע, וכיון שלא גילה להם למי נשבע לא עבר על השבועה"; וראה ישוב מחודש לקושיא מיוסף וצדקיהו, בחידושי חת"ם סופר כאן, באמצע דיבור "צריך לפרט".

ג. יש לעיין לפי שיטת הריטב"א שבכגון זה נקרא "פירוט הנדר", למה אין לחוש שתלך האשה אצל חכם ותפרט את הנדר שנדרה, ולא תספר לחכם שנדרה כן ליתומים על כתובה, אלא שנדרה כן על חוב לאיש פלוני, והיות שאינה מחוייבת לידור לו, יש לחוש שיתיר לה החכם; ואילו בסוגיא לעיל מבואר, כי היות וצריך לפרט את הנדר אין לחוש שתלך אצל חכם.

8. צריך ביאור, לפי המבואר ברש"י, שאף למאן דאמר "אין צריך לפרט" היינו רק על הסיבה

7. איתא בסוטה לו ב, שנשבע יוסף לפרעה שלא יגלה שפרעה אינו יודע לשון הקודש; ואיתא שם, שאמר לו פרעה ליוסף שיישאל על שבועתו שנשבע לאביו שיקברנו בארץ ישראל, ואמר לו יוסף "ואיתשיל נמי אדיך", כלומר: אם אתה אומר לי להשאל על שבועתי, אם כן אישאל אף על השבועה שנשבעתי לך, וכעין זה מצינו בצדקיהו שנשאל על השבועה שנשבע לנבוכדנצר לא לגלות שנבוכדנצר אכל ארנבת חיה.

והקשה ב"שער המלך" [שבועות תחלת פרק ו], איך תיתכן שאלה בשבועות אלו, והרי צריך הוא לפרט את שבועתו, ואם יפרטנה, כבר עבר בעצם הפירוט על שבועתו, ועדיין לא התירה! ולמד מזה, שמותר לאדם לעבור על שבועתו קודם שהתירה, אם מתירנה אחר כך, כיון שהחכם עוקר את הנדר למפרע, ראה שם שהביא כן מדברי הרשב"א בתשובה, הביאה ה"בית יוסף" סימן רכח.

ב. ראה לעיל בהערה 3 שנכתב לצדד בשיטת התוספות, שאסור לעבור על שבועתו; וראה עוד ב"קהלות יעקב" הנדמ"ח לנדרים סימן יג,